

Schaktning vid Stora Torget i Sigtuna

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Sigtuna 195:1, stadslager
Sigtuna 2:152
Sigtuna socken
Sigtuna kommun
Stockholms län
Uppland

Oskar Spjuth

Schaktning vid Stora Torget i Sigtuna

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning

Fornlämning Sigtuna 195:1, stadslager

Sigtuna 2:152

Sigtuna socken

Sigtuna kommun

Stockholms län

Uppland

Oskar Spjuth

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2018

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

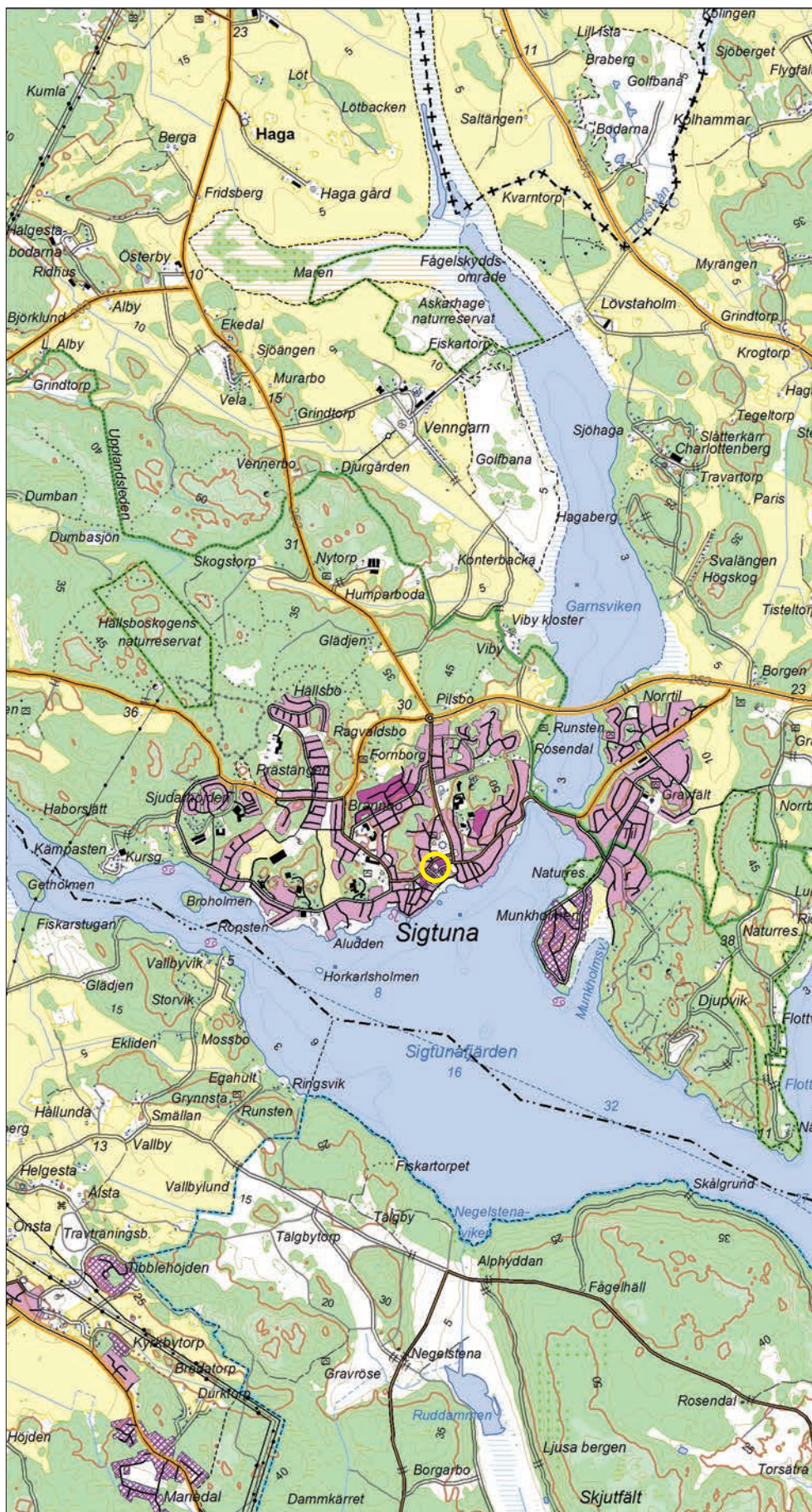
Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 799943.

ISBN 978-91-7453-756-7

Tryck: JustNu, Västerås 2018

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte	5
Historisk bakgrund	6
Undersökningens förutsättningar	7
Undersökningsområdet	7
Tidigare undersökningar	7
Metod och genomförande	8
Undersökningsresultat	9
Utvärdering	10
Referenser	10
Tekniska och administrativa uppgifter	11
Bilagor	12
Bilaga 1. Schakttabell	12

Figur 1. Undersökningsplatsens läge markerat med en gul ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

I samband med att Eltel Networks Infranet AB lade ner nya PE32-slangar utförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning. Arbetena utfördes under september 2018 i Stora Gatan intill Stora Torget i Sigtuna. Schaktet hade en total längd på 38 meter och ett djup på mellan 0,4 och 0,45 meter. Schaktet grävdes över Stora Gatan vid sydvästra hörnet av Stora Torget, samt längs med Stora Gatan i södra delen av Stora Torget. Enbart moderna utfyllnadsmassor berördes.

Inledning

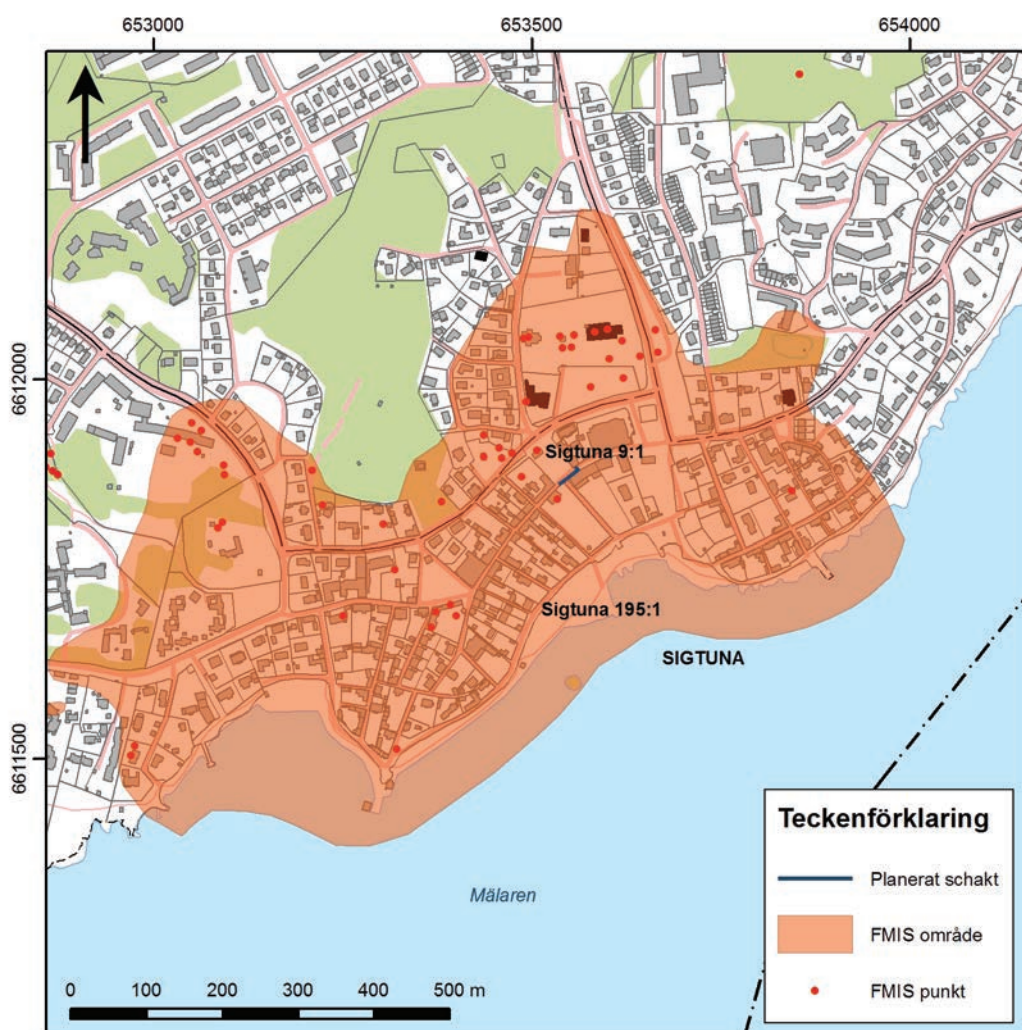
Under september 2018 utförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fornlämning Sigtuna 195:1, stads- lager, vid Stora Torget i Sigtuna (figur 1). Anledning var att Eltel Networks Infranet AB schaktade för nedläggning av PE32-slangar. Den arkeologiska undersökningen beställdes och bekostades av Eltel Networks Infranet AB, och utfördes efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län. Oskar Spjuth var projektledare för den arkeologiska undersökningen och har även sammanställt denna rapport. Fältarbetet utfördes av Jonas Ros och Oskar Spjuth.

Syfte

Den arkeologiska undersökningen gjordes för att dokumentera de lämningar, kulturlager och fynd som framkom vid schaktningen.

Historisk bakgrund

Sigtuna växte tidigt fram som en stad invid en nordlig vik i Mälaren. Stora Gatan som har utgjort navet i stadsplaneringen kan i sin äldsta form, 3 meter under dagens markyta, dateras till slutet av 900-talet (Wikström 2010:5). Sigtuna har sannolikt varit biskopssäte från 1000-talet och fram till mitten av 1100-talet då ärkebiskopssätet grundas i Gamla Uppsala. Fornlämning Sigtuna 195:1 utgörs av det medeltida stadsområdet som täcker en yta på cirka 1 100 × 650 meter (figur 2). Efter reformationen förlorade Sigtuna mycket av sin tidigare status och efter flera bränder under 1600-talet ödelades stora delar av staden. Sigtunas tillbakagång har bidragit till att Sigtuna bevarat mycket av sitt medeltida gatunät. Stora Torget har legat på samma plats sedan 1600-talet, men någon medeltida föregångare är inte belagd. Rådhuset (Sigtuna 9:1) i norra delen av torget uppfördes 1744 (Douglas 1978).

Figur 2. Det planerade schaktet i mörkeblått visas här tillsammans med registrerade lämningar ur Riksantikvarieämbetets digitala fornlämningsregister (FMIS) mot bakgrund av digitala Fastighetskartan (förenklad). Sigtuna 195:1 utgör det medeltida stadsområdet och Sigtuna 9:1 anger platsen för Rådhuset. Skala 1:10 000.

Undersökningens förutsättningar

Undersökningsområdet

Undersökningsområdet bestod av Stora Gatan, en asfalterad gågata centralt i Sigtuna. Norra delen av undersökningsområdet gränsade mot Stora Torget, en stor öppen yta med försäljningsvagnar (figur 3). I norra delen av Stora Torget ligger Rådhuset, en träbyggnad från mitten på 1700-talet. Från undersökningsområdet leder Torggränd söderut ner till stranden vid Mälaren, ett kvarter bort. Området kring gatorna är till stor del bebyggt med låga trähus.

Figur 3. Stora Torget sett från Stora Gatan. I borte änden av torget syns rådhuset. Foto Oskar Spjuth.

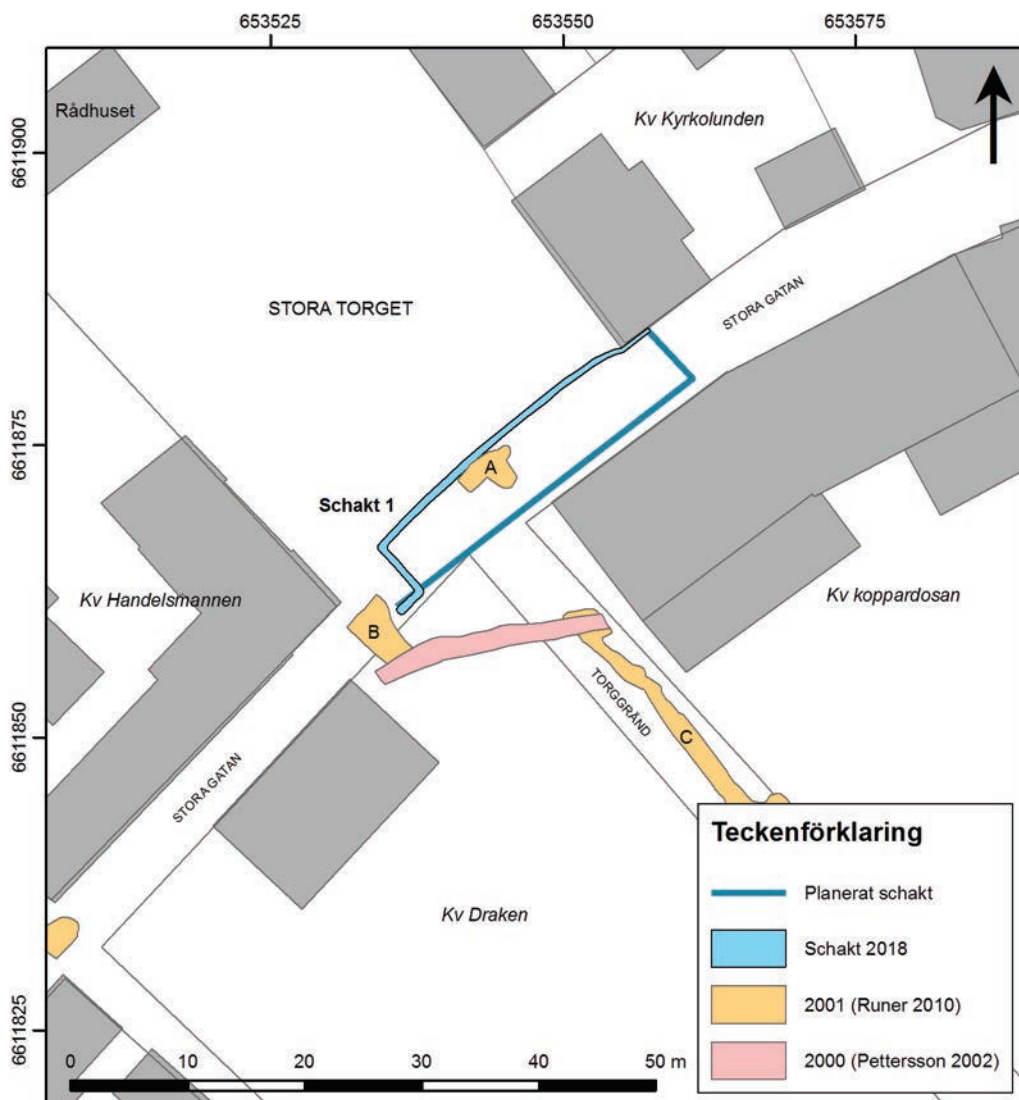
Tidigare undersökningar

Ett stort antal arkeologiska undersökningar har tidigare gjorts på Stora Torget och längs med Stora Gatan i Sigtuna. Här följer en kort redogörelse över ett par av de mest relevanta för denna rapport.

En antikvarisk schaktkontroll i Torggränd och kvarteret Draken gjordes 2000 i samband med byte av en trasig VA-ledning (figur 4). I norra schaktväggen dokumenterades djupa kulturlager och två tomtlägen med medeltida bebyggelse i upp till tre faser konstaterades (Pettersson 2002).

I samband med underhåll av VA-ledningar i Torggränd och Stora Gatan gjordes en arkeologisk förundersökning 2001. I det nordligaste schaktet påträffades trästockar vilka tolkades ha utgjort lämningarna efter en brunn (figur 4A). Omrörda kulturlager uppnåddes här först på ett djup av cirka 0,7 meter. I ett schakt direkt nära Stora Torgets sydvästra hörn dokumenterades rester efter kavelbroar från medeltid (figur 4B). Norr om kavelbroarna låg ett dike som tolkades ha skiljt Stora Gatan från tomten norr därom. Stora Gatans bredd uppfattades här ha uppgått till 2,5 meter. I ett schakt i Torggränd påträffades huslämningar med trägolv, lergolv och härdar (figur 4C, Runer 2010).

Vid en arkeologisk undersökning längre västerut i Stora Gatan (ej synligt i figur) kunde hela den medeltida gatans bredd undersökas i plan i samband med att gatan renoverades. Bredden på den medeltida kavelbron (gatan) konstaterades då vara mellan 1,9 och 2,2 meter (Wikström 2010).

Figur 4. 2018 års schakt (schakt 1) visas här i relation till planerat schakt och ett urval av tidigare arkeologiska undersökningar. Undersökningarna är angivna med undersökningsår och källhänvisning. Skala 1:600.

Metod och genomförande

Ett schakt grävdes (schakt 1). Schaktningen utfördes genom att asfalt och underliggande bärlager togs bort med grävmaskin. På grund av trafiken anlades schaktet i norra delen av Stora Gatan istället för i södra delen som planerat. Schaktet grävdes till en sträcka av 38 meter mellan kvarteret Kyrkolunden i nordöst till kvarteret Draken i sydväst. Schaktet hade ett djup på mellan 0,4 och 0,45 meter och var cirka 0,6 meter brett. I södra änden av schaktet uppgick djupet till 0,7 meter i anslutning till en befintlig brunn (figur 5). Arkeolog övervakade arbetet. Då inga lämningar, kulturlager eller fynd framkom har inga ytterligare åtgärder utförts.

Undersökningsresultat

Enbart moderna fyllnadsmassor berördes vid schaktningen (figur 6). I norra delen av schaktet mot Stora Torget förekom runda stenar (cirka 0,2–0,3 meter i diameter) löst i fyllnadsmassorna. Sannolikt härstammar dessa från en äldre stenläggning som störts tidigare. Inget av antikvariskt värde påträffades.

Figur 5. Sydvästra delen av schaktet gick över Stora Gatan till en befintlig brunn vid kvarteret Draken. Foto från väster av Jonas Ros.

Figur 6. Schaktning för PE32-slang i sydöstra hörnet av Stora Torget. Foto från öster av Oskar Spjuth.

Utvärdering

Undersökningen har utförts i enlighet med Länsstyrelsens beslut och generell förfrågningsunderlag för 2018. Inget av antikvariskt värde påträffades. Schaktdjupet uppgick bara till 0,45 meter istället för de 0,65 meter som Länsstyrelsens beslut gav tillstånd för. Det är möjligt att detta bidragit till att inga lämningar, kulturlager eller fynd påträffades.

Referenser

- Douglas, M. 1978. *Sigtuna. Medeltidsstaden 6*. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport. Stockholm.
- Pettersson, M. 2002. *Draken 1. Fornlämning 195. Sigtuna stad. Uppland. Arkeologisk schaktkontroll 2000* (arkivrapport).
- Runer, J. 2010. *Stora Gatan/Torggränd. Sigtuna. Up 2001*. Meddelanden och rapporter från Sigtuna Museum nr 48. Rapport arkeologisk förundersökning. Sigtuna museum.
- Wikström, A. 2010. *Stora Gatan i Sigtuna. Up 2002*. Meddelanden och rapporter från Sigtuna Museum nr 49. Rapport arkeologisk förundersökning. Sigtuna Museum.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM18125
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-11964-2008, 2018-06-21
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
<i>Undersökningsperiod:</i>	September 2018
<i>Personal:</i>	Oskar Spjuth (projektledare) Jonas Ros (arkeolog)
<i>Landskap:</i>	Uppland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Sigtuna
<i>Socken:</i>	Sigtuna
<i>Fastighet:</i>	Sigtuna 2:152
<i>Fornlämning:</i>	Sigtuna 1:195, stadslager
<i>Fastighetskarta:</i>	66G 1FS Sigstuna
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X6611861/Y653536 (SV)
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningssmetod:</i>	Manuell inprickning
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Längdxbredd (m)	Djup (m)	Area (m ²)	Topografiskt läge	Beskrivning	Anläggningar
1	38×0,6–0,7	0,4–0,45	22	Schakt över och längs med gågata i anslutning till torg.	Grunt schakt för PE32-slangar. Enbart moderna utfyllnadsmassor.	–